

Anna Głąb*

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Dobrodziejniu

Analiza warunków pracy i nauki w placówce oświatowej na przykładzie analizy stanu BHP w szkole średniej

The analysis of working and learning conditions
in an educational institution on the example of the analysis
of state of health and safety at work in a secondary school

Streszczenie

Opracowanie podejmuje aktualną problematykę warunków pracy i nauki w placówkach oświatowych. W artykule tym przedstawiono praktyczny przykład analizy stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w publicznej szkole średniej. Publikacja obejmuje analizę literaturową podjętego problemu badawczego oraz wybrane wyniki przeprowadzonych badań, które objęły analizę infrastruktury placówki (teren placówki i obiekty budowlane, maszyny i inne urządzenia techniczne, pomieszczenia i stanowiska pracy i nauki, pomieszczenia i urządzenia higieniczno-sanitarne), analizę pracowników i uczniów (profilaktyczna ochrona zdrowia pracowników i uczniów, szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy, ochrona pracy kobiet i młodocianych, analiza stanu bezpieczeństwa uczniów), analizę warunków pracy i nauki (nadzór i kontrola nad warunkami pracy i nauki, zagrożenia w środowisku pracy i nauki, ocena ryzyka zawodowego, wypadki przy pracy i choroby zawodowe oraz wypadki uczniów, środki ochrony indywidualnej oraz odzież i obuwie robocze, posiłki profilaktyczne i napoje oraz środki higieny osobistej, analiza stanu bezpieczeństwa pożarowego).

Słowa kluczowe: *warunki pracy i nauki, bezpieczeństwo i higiena pracy, edukacja.*

Abstract

The study covers the current problems of work and learning conditions in educational institutions. This article provides a practical example of the analysis of

* Absolwentka 14 edycji studiów podyplomowych WSZOP BHP i Systemy Zarządzania Bezpieczeństwem

state of health and safety at work in a state secondary school. The publication comprises literature analysis of the undertaken research problem and chosen results of the conducted research, which included an infrastructure analysis of the institution, an employees and students analysis, an analysis of working and learning conditions.

Keywords: *working and learning conditions, health and safety at work, education.*

1. Wprowadzenie

Rozporządzenie w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy [12] w § 2.1.3 nakłada na służbę BHP obowiązek sporządzania i przedstawiania pracodawcy, co najmniej raz w roku, okresowych analiz stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładzie pracy.

Analiza stanu BHP daje pracodawcy możliwość zaznajomienia się ze stanem bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładzie. Pozwala na identyfikację istniejących nieprawidłowości i zagrożeń. Wskazuje te miejsca i dziedziny, które wymagają doprowadzenia do zgodności z obowiązującymi przepisami prawnymi. Daje odpowiedź na pytanie, czy praca służby BHP przynosi pożądane efekty [1]. Jest też cennym źródłem informacji, które wykorzystać można w trakcie dokonywania oceny ryzyka zawodowego na konkretnym stanowisku pracy. Stanowi wreszcie punkt wyjścia do działań naprawczych i podnoszenia poziomu bezpieczeństwa i higieny pracy.

Dążenie do ciągłego podnoszenia poziomu bezpieczeństwa i higieny pracy ma szczególne znaczenie w placówkach oświatowych. Są one bowiem miejscem kształtowania młodych ludzi. Kształtowania ich myśli, przekonań i postaw, w tym także postaw w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy. Szkoła kształci i wychowuje przyszłych pracowników i pracodawców. Nie dziwi zatem fakt, iż problematyka bezpieczeństwa i higieny pracy w systemie edukacji ma istotne znaczenie. Kształtowanie pożądanej kultury bezpieczeństwa, jak zauważa Z. Szafranski [13], powinno stanowić jeden z kluczowych celów całościowego zarządzania placówką oświatową. Głównym elementem tego zarządzania powinna być identyfikacja zagrożeń występujących w procesie pracy i nauki. Identyfikację zagrożeń umożliwia zaś analiza stanu BHP.

Chcąc w sposób kompleksowy dokonać analizy stanu BHP w szkole lub innej placówce oświatowej musimy pamiętać, że jest ona zarówno miejscem, w którym przebywają i kształcą się jej podopieczni, jak i zakładem pracy. W placówkach oświatowych kwestie prawne z zakresu BHP regulują zatem, podobnie jak w innych zakładach, „Kodeks pracy” wraz z aktami wykonawczymi do tej ustawy i przepisami ogólnymi, dotyczącymi określonych gałęzi pracy lub

rodzajów prac oraz wewnętrzzakładowe akty prawne takie jak „Regulamin pracy” [9]. Dodatkowe przepisy prawne z zakresu bhp obowiązujące w szkołach zawarte są w „Ustawie Karta Nauczyciela”, „Ustawie o systemie oświaty” oraz w aktach wykonawczych do tej ustawy, przede wszystkim zaś w „Rozporządzeniu w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach” [10]. Należy pamiętać, iż szkoły posiadają także szereg wewnętrznych regulaminów i instrukcji, w których ujęto zasady BHP, są to np. „Regulamin korzystania z boisk, Regulaminy klasopracowni” (np.: pracowni chemicznej, sali gimnastycznej), „Regulamin wycieczek szkolnych czy też Regulamin dyżurów nauczycielskich”. Znajomość obowiązujących w placówkach oświatowych regulacji prawnych i zasad dotyczących sfery BHP umożliwi wskazanie właściwych obszarów i zakresu analizy.

Żaden z aktów prawnych nie podaje gotowego wzoru, według którego należy przeprowadzać analizę stanu BHP. W tym względzie wskazane jest kierowanie się zasadami dobrej praktyki [5]. Warto sięgnąć do literatury fachowej. Problematykę bezpieczeństwa i higieny pracy w szkole podejmują między innymi poradniki autorstwa W. Bukwały [4] czy też Z. Szafrąńskiego [13]. W sposób kompleksowy przedstawiają one regulacje prawne oraz zasady postępowania w zakresie ochrony pracy w szkołach oraz innych placówkach oświatowych. Ponadto zawierają zbiory dokumentacji prowadzenia spraw związanych z BHP w szkole, wzory regulaminów oraz narzędzia pomocne w skutecznym zarządzaniu BHP, w tym listy kontrolne zagrożeń często wykorzystywane przy dokonywaniu analizy stanu bezpieczeństwa w placówkach oświatowych. Praktyczne wskazówki dotyczące przeprowadzania analizy oraz oceny stanu bhp zawiera poradnik autorstwa M. Gałuszki i in. [6]. Warto również skorzystać z innych opracowań, np. K. Grabowska-Wawrzeńicka i in. [8], czasopism fachowych, np. B. Bieś [2, 3].

W artykule tym przedstawiono praktyczny przykład analizy stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w szkole średniej, która jest próbą kompleksowej kontroli warunków pracy i nauki w placówce oświatowej – w miejscu, w którym przebywają i kształcą się uczniowie, ale i w miejscu będącym zakładem pracy.

Analizę stanu BHP przeprowadzono na terenie publicznej szkoły średniej. Placówka ta zatrudnia 57 pracowników, w tym 41 kobiet. 48 osób zatrudnionych jest na stanowiskach pedagogicznych, pozostałe 9 osób to pracownicy administracji i obsługi. Szkołą kieruje dyrektor przy pomocy wicedyrektora ds. dydaktycznych, wicedyrektora ds. wychowawczych, głównego księgowego oraz kierownika administracyjnego. Do szkoły uczęszcza obecnie 550 uczniów uczących się w 23 oddziałach.

Badania dotyczyły 15 obszarów problemowych, którymi objęto analizę infrastruktury placówki (4), analizę pracowników i uczniów (4), analizy warunków pracy i nauki (7). Analiza dokumentacji objęła okres od 2005/2006 do 2009/2010. Procedurą badań była metoda analityczno-porównawcza, zaś podstawowym narzędziem lista kontrolna.

Analiza została opracowana w oparciu o następujące źródła informacji:

- dokumentacja wewnątrzzakładowa, m.in. regulaminy i instrukcje wewnętrzne, akta osobowe pracowników, dokumentacja o wypadkach pracowników i uczniów, dokumentacja oceny ryzyka zawodowego, protokoły kontroli warunków pracy i nauki,
- literatura specjalistyczna, m.in. akty prawne [10-12], publikacje [2, 3, 4, 6, 8, 13], Internet [1, 5],
- listy kontrolne warunków pracy i nauki,
- obserwacje warunków pracy i nauki,
- wywiady z dyrektorem i pracownikami.

2. Analiza infrastruktury placówki

2.1. Teren placówki i obiekty budowlane

Teren placówki zajmuje powierzchnię 146000m².

Na wspomnianym terenie znajdują się dwa obiekty budowlane, tj. budynek główny szkoły oraz budynek sali gimnastycznej, parking, kompleks boisk do gier zespołowych wraz z bieżniami oraz terenem rekreacyjnym.

Teren placówki jest właściwie ogrodzony i właściwie oświetlony. Otwory kanalizacyjne, studzienki, itp. są zabezpieczone odpowiednimi pokrywami. Stan dróg komunikacyjnych i transportowych nie stwarza zagrożenia dla ich użytkowników. Stwierdzono niewielkie wyrwy w chodniku prowadzącym w kierunku boiska szkolnego. W razie opadów śniegu przejścia na terenie placówki oczyszcza się ze śniegu i lodu oraz posypuje piaskiem.

Boiska do gier zespołowych oraz bieżnie utrzymane są we właściwym stanie. Bramki i kosze do gry zamocowane są na stałe.

Budynek główny szkoły składa się z 4 kondygnacji naziemnych i 1 kondygnacji podziemnej. Budynek sali gimnastycznej składa się z 2 kondygnacji naziemnych i 1 kondygnacji podziemnej. Oba budynki wykonane są z elementów żelbetonowych uzupełnionych cegłą. W budynku głównym stropodach jest drewniany, kryty dachówką karpiówką, zaś w przypadku sali gimnastycznej

dach kryty jest blachą. Obiekty budowlane wyposażone są w instalacje: elektryczną, wodną, kanalizacyjną, odgromową i centralnego ogrzewania.

Zgodnie z § 3.1 rozporządzenia [10] dyrektor co najmniej raz w roku dokonuje kontroli obiektów należących do szkoły pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z tych obiektów. Z działań tych sporządza się protokół, który podpisują wszyscy biorący w nich udział. Kopię protokołu przekazuje się organowi prowadzącemu. Ostatni tak i przegląd miał miejsce w sierpniu 2010 r.

Zgodnie z przepisami budowlanymi w placówce dokonuje się co roku okresowej kontroli stanu technicznego obiektów budowlanych. Kontroli poddaje się elementy budynków, instalacje narażone na szkodliwe wpływy atmosferyczne, przewody kominowe i wentylacyjne, itp. Ostatnia taka kontrola przeprowadzona została w sierpniu 2010 r. W jej wyniku zalecono sprawdzenie drożności rur spustowych i rynien oraz dokonanie wymiany instalacji wodno-kanalizacyjnej.

Ostatni 5-letni okresowy przegląd techniczny obiektów budowlanych dokonany został w roku 2009 roku. W wyniku kontroli stwierdzono, iż oba budynki znajdują się w dobrym stanie technicznym i mogą być nadal użytkowane. Zalecono jednak remont części toalet, wymianę instalacji wodno-kanalizacyjnej oraz instalacji centralnego ogrzewania. Ta ostatnia została wymieniona w 2010 roku.

Terminowo stosownym kontrolom i badaniom poddawane są także instalacje odgromowe i elektryczne.

Wszystkie wymienione kontrole dokonywane są przez osoby posiadające wymagane kwalifikacje.

Książki obiektów budowlanych, prowadzone są na bieżąco przez pracownika administracyjnego i przechowywane są w gabinecie dyrektora placówki.

2.2. Maszyny i inne urządzenia techniczne

Maszyny, urządzenia techniczne używane na terenie placówki są sprawne technicznie. Wszystkie urządzenia posiadają deklarację zgodności oraz oznaczone są znakiem CE, posiadają także certyfikat na znak bezpieczeństwa oraz instrukcje BHP. Wszelkie prace konserwatorskie i naprawcze przeprowadzane są na bieżąco przez osoby mające właściwe kwalifikacje. W placówce nie eksploatuje się maszyn i urządzeń podległych dozorowi technicznemu.

Wszelkie urządzenia elektryczne są sprawne i posiadają prawidłowe zabezpieczenia przeciwporażeniowe.

2.3. Pomieszczenia i stanowiska pracy i nauki

Wszystkie pomieszczenia na terenie placówki (sale lekcyjne, pomieszczenia administracyjno-biurowe, szatnie, korytarze, pomieszczenia sanitarne, biblioteka, itd.) są utrzymane w czystości i porządku. Prace remontowe i naprawcze przeprowadza się pod nieobecność uczniów w szkole.

Drogi komunikacyjne w obu budynkach oznakowane są w sposób widoczny i czytelny. Przejścia pomiędzy pomieszczeniami, w tym progi, są właściwe i właściwie zamontowane. Powierzchnie balustrad schodowych zabezpieczone są przed ewentualnym zsuwaniem się po nich. Stwierdzono, iż w budynku głównym szkoły, nawierzchnie schodów prowadzących na wyższe kondygnacje są śliskie, nie jest to zgodne z § 16.1 rozporządzenia [10]. W celu zmniejszenia ryzyka przypadkowego poślizgnięcia się na schodach zaleca się użycie taśm antypoślizgowych. W pozostałych pomieszczeniach powierzchnie podłóg nie budzą zastrzeżeń.

We wszystkich salach lekcyjnych, pomieszczeniach biurowych, szatniach, korytarzach, itp. zapewnione jest oświetlenie naturalne i sztuczne. W oknach pomieszczeń szkolnych i administracyjno-biurowych zamontowane zostały rolety. We wszystkich pomieszczeniach zapewniona jest też odpowiednia temperatura, a także wymiana powietrza. Sale lekcyjne są wietrzone podczas każdej przerwy. Okna na korytarzach posiadają odpowiednie zabezpieczenia przed ewentualnym wypadnięciem.

W salach lekcyjnych oraz pomieszczeniach biurowych rozmieszczenie mebli i sprzętów jest prawidłowe. Wyposażenie sal ma odpowiednie atesty i certyfikaty. Meble i sprzęt są ergonomiczne, zaś stanowiska pracy uczniów i pracowników dostosowane są do ich warunków antropometrycznych. Gabloty i tablice w salach oraz na korytarzach zawieszane są w miejscach, które nie stwarzają zagrożenia.

W sali lekcyjnej, w której przeprowadza się lekcje chemii, gdzie występują zagrożenia związane z używaniem substancji i preparatów chemicznych zastosowano dodatkowy system wentylacji oraz dostęp do bieżącej wody. Znajdujące się w pracowni preparaty i substancje chemiczne są odpowiednio opisane i przechowywane w wydzielonych do tego szafach. Wszystkie wspomniane substancje posiadają karty charakterystyk.

Sprzęt i wyposażenie sali gimnastycznej, tj. drabinki gimnastyczne, skrzynie gimnastyczne, kozły, odskocznie, ławeczki, równoważnie, bramki itp. są sprawne. Nauczyciel ma obowiązek ich sprawdzenia przed każdym użyciem. Bramki i kosze do gry umocowane są na stałe. Lampy oświetleniowe w sali gimnastycznej posiadają właściwe osłony.

Na terenie placówki wywieszane są w widocznych miejscach instrukcje postępowania w przypadku pożaru, plan ewakuacji szkoły oraz informacje o adresach i numerach telefonów najbliższych jednostek straży pożarnej, pogotowia ratunkowego i policji. W salach lekcyjnych, sali gimnastycznej, bibliotece i czytelnicy wywieszane są regulaminy określające bezpieczne zasady korzystania z tych pomieszczeń. Ze wspomnianymi wyżej instrukcjami, regulaminami, itp. uczniowie są zapoznawani przez opiekunów poszczególnych sal lekcyjnych, przez wychowawców w ramach lekcji wychowawczych, przez dyrekcję podczas apeli poświęconych problematyce BHP, a także w trakcie spotkań z pielęgniarką szkolną, przedstawicielami takich służb jak straż pożarna, policja czy też ratowników medycznych.

2.4. Pomieszczenia i urządzenia higieniczno-sanitarne

Pomieszczenia higieniczno-sanitarne znajdujące się w placówce to szatnie, umywalnie i ustępy. Są one urządzone oddzielnie dla kobiet i mężczyzn.

Rodzaj, ilość i wielkość pomieszczeń oraz urządzeń higieniczno-sanitarnych jest dostosowana do liczby pracowników i uczniów, a także rodzajów pracy i warunków w jakich ta praca i nauka się odbywają.

Podłogi oraz ściany pomieszczeń higieniczno-sanitarnych pokryte są materiałami gładkimi i odpornymi na działanie wilgoci. Toalety wyposażone są w system wentylacji grawitacyjnej.

W każdym pomieszczeniu higieniczno-sanitarnym znajdują się umywalki z dostępem do bieżącej ciepłej i zimnej wody, zasobniki z mydłem i suszarki, a w kabinach WC papier toaletowy.

Zgodnie z § 79.1 rozporządzenia [11] drzwi do łazienki, umywalni i wydzielonego ustępu powinny otwierać się na zewnątrz pomieszczenia. Jednakże kontrola stanu pomieszczeń higieniczno-sanitarnych wykazała, iż część drzwi w kabinach toalet otwiera się do wewnątrz. Nie wszystkie też drzwi wyposażone są w otwory wentylacyjne. Stan taki stwarza realne zagrożenie dla bezpieczeństwa korzystających z tych toalet osób. Pewne zastrzeżenia budzi także estetyka części toalet.

Wymienione wyżej nieprawidłowości zostały zgłoszone dyrektorowi szkoły, a ten przekazał je organowi prowadzącemu, tj. Starostwu Powiatowemu. Organ prowadzący zapowiedział dokonanie stosownych zmian i remontów w najbliższym z możliwych terminie.

3. Analiza pracowników i uczniów

3.1. Profilaktyczna ochrona zdrowia pracowników i uczniów

Profilaktyczna ochrona zdrowia w zakresie badań lekarskich pracowników prowadzona jest w sposób prawidłowy. Szkoła ma podpisaną umowę z lekarzem medycyny pracy oraz z laboratorium analitycznym.

Wszyscy zatrudnieni pracownicy posiadają aktualne badania lekarskie wstępne lub okresowe. Zaświadczenia lekarskie przechowywane są w teczkach akt osobowych pracowników. Pracownicy są powiadamiani o badaniach okresowych miesiąc wcześniej przez kierownika administracyjnego.

W latach 2006-2010 skierowano na badania kontrolne 4 nauczycieli, którzy przebywali na rocznym urlopie dla poratowania zdrowia.

Pokój nauczycielski, laboratoria chemiczne, pokój nauczycieli wychowania fizycznego, sekretariat szkoły wyposażone są w apteczki. Apteczki są oznaczone w sposób widoczny, zgodnie z PN. Przy apteczkach znajdują się wykazy telefonów alarmowych oraz instrukcje udzielania pierwszej pomocy. W porozumieniu z lekarzem sprawującym profilaktyczną opiekę zdrowotną nad pracownikami, wyposażenie apteczek uzupełniane jest na bieżąco. Odpowiedzialna jest za to pielęgniarka szkolna oraz dyrektor.

Wszyscy nauczyciele wychowania fizycznego, chemii oraz fizyki, a także 19 innych (w tym dyrektor i wicedyrektorzy), zostali przeszkoleni w zakresie udzielania pierwszej pomocy przedlekarskiej i resuscytacji krążeniowo-oddechowej.

Na terenie placówki profilaktyczną opiekę zdrowotną nad uczniami sprawuje pielęgniarka szkolna współpracująca z lekarzami podstawowej opieki zdrowotnej. Pielęgniarka szkolna przebywa na terenie placówki trzy dni w tygodniu. Ma pod swoją opieką wszystkich uczniów szkoły. Do podstawowych zadań pielęgniarki realizowanych na bieżąco w ciągu całego roku należą: dokonywanie i interpretowanie testów przesiewowych, kierowanie postępowaniem poprzemiesiewowym oraz sprawowanie opieki pielęgniarskiej nad uczniami objętymi tym postępowaniem, poradnictwo w zakresie opieki pielęgniarskiej,

udzielanie doraźnej pomocy przedlekarskiej, udział w planowaniu i realizacji programu edukacji prozdrowotnej, doradzanie dyrektorowi w sprawie warunków sanitarnych w szkole, prowadzenie dokumentacji medycznej uczniów na zasadach określonych w przepisach o dokumentacji medycznej.

3.2. Szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy

Wszyscy pracownicy placówki odbyli wymagane szkolenia BHP: wstępne ogólne i stanowiskowe oraz okresowe w poszczególnych grupach zawodowych. Zaświadczenia z ukończonych szkoleń przechowywane są w teczkach akt osobowych pracowników. Szkolenia okresowe są potwierdzone egzaminem.

Szkolenia wstępne: ogólne i stanowiskowe są przeprowadzane przez inspektora BHP zatrudnionego w placówce. W roku 2010 przeszkolono 2 osoby w zakresie instruktazu ogólnego i stanowiskowego. Szkolenia okresowe prowadzone są przez pracownika jednostki szkolącej, z którą szkoła zawarła umowę. Ostatnie szkolenia okresowe miały miejsce w lutym 2010 roku i były kierowane do grupy pracowników zatrudnionych na stanowiskach robotniczych. Ostatnie szkolenia okresowe kierowane do największej grupy zawodowej zatrudnionej w placówce, tj. nauczycieli miały miejsce w 2006 r.

W 2011 roku planowane są szkolenia okresowe dla grupy kilku nauczycieli.

3.3. Ochrona pracy kobiet i młodocianych

Placówka zatrudnia 41 kobiet. W kwestii ochrony pracy kobiet placówka stosuje się w pełni do obowiązujących w tym zakresie przepisów prawnych. Na terenie placówki respektowane są:

- zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego oraz warunków pracy,
- ochrona stosunku pracy kobiet w ciąży i w okresie urlopu macierzyńskiego,
- zakaz zatrudniania kobiet w ciąży i opiekujących się dziećmi w wieku do lat czterech w godzinach nadliczbowych i w porze nocnej, a także delegowania ich poza stałe miejsce pracy,
- zakaz zatrudniania kobiet przy pracach im wzbronionych – szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia,
- uprawnienia służące do zapewnienia właściwej opieki dziecka (urlop macierzyński, urlop wychowawczy, przerwy na karmienie dziecka, itp.).

Dokonując analizy „Regulaminu pracy” [9] oraz jego załączników pod kątem ochrony pracy kobiet zwrócono uwagę, iż w regulaminie dotyczącym dyżurów nauczycielskich w przerwach międzylekcyjnych nie zadbano dostatecznie o pracownice będące w ciąży. Biorąc pod uwagę występujące w czasie przerw nadmierny hałas, zagrożenia różnymi urazami itp., wydaje się uzasadnionym, aby tę grupę kobiet wyłączyć z obowiązku pełnienia wspomnianych dyżurów.

Szkoła nie zatrudnia pracowników młodocianych w żadnej formie ani na żadnym stanowisku, również w celu przygotowania zawodowego. W szczególnej sytuacji, zgodnie z zapisem w „Regulaminie pracy” [9], zastosowanie będą miały powszechne przepisy prawa dotyczące warunków zatrudniania pracowników młodocianych.

3.4. Analiza stanu bezpieczeństwa uczniów

Zajęcia uczniów rozplanowane są zgodnie z zasadami BHP. Na początku każdego roku szkolnego w ramach lekcji wychowawczych nauczyciele-wychowawcy przedstawiają i przypominają uczniom zasady BHP i ppoż. obowiązujące na terenie całej placówki. Z zasadami BHP zapoznają uczniów także nauczyciele-opiekunowie poszczególnych klasopracowni i sali gimnastycznej. Pogadanki i różnego rodzaju akcje dotyczące bezpiecznych i higienicznych warunków nauki organizowane są również w ramach realizacji „Szkolnego programu profilaktyki”. Prowadzą je między innymi pielęgniarka, pedagog szkolny, nauczyciele. Szeroko pojęte bezpieczeństwo (przeciwdziałanie przemocy, walka z używkami, zagrożenia jakie niesie Internet, itp.) oraz promocja higienicznego i zdrowego stylu życia była i jest przedmiotem kampanii podejmowanych przez szkolny samorząd i inne organizacje uczniowskie działające w placówce. Treści związane z edukacją w zakresie BHP realizuje się także w ramach takich przedmiotów jak biologia, przysposobienie obronne, wychowanie fizyczne oraz w ramach ścieżki edukacyjnej-edukacja prozdrowotna.

We wszystkich pomieszczeniach szkolnych: w klasopracowniach, w sali gimnastycznej oraz na korytarzach uczniowie przebywają zawsze pod nadzorem nauczycieli. W okresie jesiennym i wiosennym nauczyciele pełnią dyżury także na podwórku szkolnym. Ponadto, w celu zwiększenia poziomu bezpieczeństwa, w placówce zamontowano system monitoringu wizyjnego.

Co roku organizowane są spotkania uczniów z pracownikiem Państwowej Straży Pożarnej, który przedstawia i przypomina podstawowe zasady ochrony przeciwpożarowej.

Podniesieniu poziomu bezpieczeństwa uczniów w placówce służyło zorganizowane w ostatnim czasie, dla grupy trzydziestu uczniów, szkolenie z zakresu udzielania pierwszej pomocy. Było ono prowadzone przez ratowników medycznych posiadających kwalifikacje do przeprowadzania tego typu szkoleń. Po jego zakończeniu uczniowie uzyskali stosowne certyfikaty.

Na bieżąco podejmuje się działania mające na celu podniesienie poziomu bezpieczeństwa uczniów podczas zajęć organizowanych poza terenem placówki, np. podczas wycieczek, rajdów, itp. Szkoła posiada opracowany „Regulamin wycieczek szkolnych”. Korzysta z usług zaufanych i sprawdzonych przewoźników.

Na przestrzeni ostatnich pięciu lat nie odnotowano przypadku fizycznego i psychicznego znęcania się uczniów nad kolegami.

Wypadkowość uczniów, która szczegółowo omówiona zostanie niżej, utrzymuje się na średnim poziomie.

4. Analiza warunków pracy i nauki

4.1. Nadzór i kontrola nad warunkami pracy i nauki

W ciągu ostatnich 5 lat na terenie placówki przeprowadzane były kontrole przez następujące instytucje:

- Powiatową Państwową Inspekcję Sanitarną,
- Powiatową Państwową Straż Pożarną,
- Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego.

Ostatnia kontrola Państwowej Inspekcji Sanitarnej odbyła się w kwietniu 2010 roku. Nie wydano wówczas żadnych zaleceń.

Ostatnia kontrola Państwowej Straży Pożarnej miała miejsce w październiku 2010 roku. W wyniku kontroli wydane zostały 4 polecenia o charakterze inwestycyjnym. Wszystkie polecenia zostały wykonane. Między innymi zakupiono nowe gaśnice oraz zamontowano nowe drzwi do kotłowni.

Ostatnia kontrola Powiatowego Inspektoratu Nadzoru Budowlanego miała miejsce w czerwcu 2008 roku. Nie stwierdziła ona żadnych nieprawidłowości.

W ciągu ostatnich pięciu lat placówka nie była kontrolowana przez Państwową Inspekcję Pracy.

Wspomniane kontrole potwierdziły, iż warunki pracy w szkole oraz stan BHP, są zadawalające. Stan ten potwierdził także organ prowadzący placówkę, tj. Starostwo Powiatowe pełniące nadzór administracyjny.

Szkoła prowadzi rejestr kontroli w „Książce kontroli” oraz rejestr kontroli w „Książeczce dla Sanepidu”.

W placówce nie zostało powołane stanowisko Społecznego Inspektora Pracy. Nadzór wewnętrzny pełnią związki zawodowe, a konkretnie Związek Nauczycielstwa Polskiego. Stan BHP na bieżąco kontroluje inspektor BHP. Funkcję tę pełni jeden z nauczycieli. Osoba ta posiada wykształcenie wyższe oraz podyplomowe w dziedzinie BHP. Inspektor BHP między innymi doradza dyrektorowi szkoły w kwestiach dotyczących bezpiecznych i higienicznych warunków pracy i nauki, przeprowadza ocenę ryzyka zawodowego i sporządza odpowiednią dokumentację, przeprowadza szkolenie wstępne dla nowo przyjętych pracowników, uczestniczy w dokonywaniu przeglądów budynków i pomieszczeń szkolnych oraz znajdujących się w nich urządzeń, bierze udział w pracach zespołu powypadkowego i prowadzi stosowną dokumentację w tym zakresie. Jego zadaniem jest także identyfikowanie zagrożeń oraz przedstawienie wniosków mających na celu ich eliminację. Ponadto bierze udział w opracowaniu oraz doskonaleniu regulaminów szkoły poruszających kwestie BHP. Angażuje się we wszelkiego rodzaju działania profilaktyczne dotyczące bezpiecznych i higienicznych warunków pracy i nauki, które podejmowane są na terenie placówki. Raz w tygodniu inspektor BHP pełni w szkole dwugodzinny dyżur. Jest wówczas do dyspozycji uczniów, rodziców oraz pracowników szkoły.

4.2. Zagrożenia w środowisku pracy i nauki

Zagrożenia występujące w środowisku pracy i nauki to m.in.:

- czynniki fizyczne: mikroklimat, oświetlenie, hałas, poparzenie, porażenie prądem elektrycznym, czynniki mechaniczne (urazowe),
- czynniki chemiczne: substancje chemiczne stosowane w laboratorium chemicznym, środki stosowane do mycia i czyszczenia,
- czynniki biologiczne: wirusy, bakterie,
- czynniki psychofizyczne: stres,
- sposób wykonywania pracy: wysiłek głosowy.

W szkole podejmuje się szereg działań mających na celu utrzymanie właściwego mikroklimatu. Do działań tych należy zaliczyć: kontrolę temperatury i właściwej wentylacji w pomieszczeniach, wietrzenie pomieszczeń, odkurzanie i przecieranie na wilgotno podłóg, regularne wycieranie parapetów na mokro, spryskiwanie kwiatów w klasie itp.

W zakresie prawidłowego oświetlenia dokonano stosownych pomiarów i badań. Wykazały one między innymi prawidłowe natężenia oświetlenia, rozkład luminacji, itp. W placówce na bieżąco wymienia się przestarzałe lampy. W oknach zamontowano rolety.

W ciągu ostatnich pięciu lat nie dokonano pomiarów natężenia hałasu, nie podjęto także żadnych działań profilaktycznych w zakresie ograniczenia natężenia hałasu.

Na czynniki chemiczne narażeni są przede wszystkim nauczyciele chemii, uczniowie wykonujący doświadczenia na lekcjach chemii oraz pracownicy obsługi. W celu uniknięcia lub też ograniczenia zagrożenia stosuje się odpowiednie środki ochrony indywidualnej. Wszystkie substancje chemiczne posiadają karty charakterystyki substancji niebezpiecznej.

W celu ograniczenia zagrożeń biologicznych w ciągu ostatnich 5 lat w placówce dokonywane były szczepienia ochronne przeciwko grypie. Eliminacji zagrożeń biologicznych służą także badania okresowe oraz stosowanie przez pracowników placówki środków ochrony indywidualnej. Ponadto w placówce na przestrzeni ostatnich pięciu lat przeprowadzono serię pogadank dotyczących profilaktyki grypy. W pogadankach tych wzięli udział zarówno pracownicy jak i uczniowie szkoły.

W placówce w ramach Wewnętrznego Doskonalenia Nauczycieli zorganizowano kilka szkoleń i warsztatów z zakresu radzenia sobie ze stresem oraz doskonalenia umiejętności interpersonalnych. Podobne warsztaty kierowane do uczniów przeprowadzane są co roku przez pedagoga szkolnego.

4.3. Ocena ryzyka zawodowego

W placówce przeprowadzane są oceny ryzyka zawodowego na wszystkich stanowiskach pracy, tj. na stanowiskach: nauczycieli przedmiotów humanistycznych (języka polskiego, języków obcych, historii i wiedzy o społeczeństwie, religii, nauczyciela-bibliotekarza), nauczycieli przedmiotów matematyczno-przyrodniczych (matematyki, fizyki, geografii, biologii), nauczycieli przedmiotów zawodowych, nauczyciela chemii, nauczycieli informatyki, nauczycieli wychowania fizycznego, pedagoga szkolnego, pracowników administracyjno-biurowych, konserwatora, palacza centralnego ogrzewania i sprzętaczek. Wspomniane oceny są odpowiednio dokumentowane i przedstawiane do wiadomości pracowników. Oceny ryzyka zawodowego przeprowadza inspektor BHP. Aktualizacja oceny ryzyka jest przeprowadzana w zależności od potrzeb,

a ostatnia miała miejsce z początkiem 2010 roku. Dokumentacja w zakresie oceny ryzyka zawodowego przechowywana jest w gabinecie dyrektora szkoły.

Pracownikom udostępniane są karty oceny ryzyka zawodowego, charakterystyk stanowiska pracy oraz substancji i preparatów niebezpiecznych i/lub szkodliwych (nauczyciel chemii, sprzątaczkę, konserwator).

4.4. Wypadki przy pracy i choroby zawodowe oraz wypadki uczniów

Wypadki występujące w szkole ze względu na różnice w procedurach postępowania powypadkowego dzielimy na wypadki przy pracy oraz wypadki osób pozostających pod opieką szkoły i placówki (uczniów).

Analiza wypadkowości pracowników placówki wykazała, iż w latach 2006-2010 miało miejsce 6 wypadków klasyfikowanych jako lekkie. Największy odsetek tych wypadków stanowił zwichnięcia i skręcenia kończyn dolnych. Nie zanotowano żadnego wypadku ciężkiego ani śmiertelnego. Z ogólnej liczby 6 wypadków 5 było udziałem pracowników administracyjnych szkoły, zaś jeden nauczyciela. Nie stwierdzono odpowiedzialności placówki za wypadki. Zaistniałe wypadki wynikały głównie z braku zachowania ostrożności przez pracowników. Nie odnotowano zależności wypadkowości od wieku oraz stażu pracy pracowników.

Wszystkie wypadki zostały odnotowane w rejestrze wypadków pracowników, wykonano także niezbędną dokumentację powypadkową. Dyrektor szkoły wydał stosowne polecenia powypadkowe, które zostały zrealizowane. Wypadki i ich przyczyny zostały omówione z pracownikami.

Począwszy od roku szkolnego 2005/2006 do roku 2009/2010 włącznie na terenie szkoły miało miejsce 18 wypadków z udziałem uczniów. Były to wypadki lekkie. Należały do nich zwichnięcia, stłuczenia, skręcenia i złamania kończyn. Wszystkie wypadki wydarzyły się w sali gimnastycznej podczas lekcji wychowania fizycznego. Główny wpływ na wspomniane wypadki miała nieostrożność uczniów. Nie stwierdzono braku nadzoru ze strony nauczyciela.

Największa kumulacja zdarzeń wypadkowych wystąpiła w miesiącach jesiennych – we wrześniu i listopadzie (po 3 wypadki) oraz w miesiącach wiosennych – maju i czerwcu (po 3 wypadki). Wypadkom częściej ulegali chłopcy, w sumie odnotowano 11 wypadków z ich udziałem.

O wszystkich wypadkach natychmiast powiadomiony został dyrektor szkoły oraz rodzice ucznia. Uczniowie po udzieleniu pierwszej pomocy na terenie szkoły zostali następnie zbadani i odpowiednio zaopatrzeni przez

konkretnych lekarzy specjalistów. Żaden poszkodowany uczeń nie wymagał hospitalizacji.

We wszystkich przypadkach zespół powypadkowy ustalił przyczyny i okoliczności zdarzenia, wysłuchał (w obecności wychowawcy) poszkodowanych i świadków, sporządził stosowne notatki oraz protokół powypadkowy. Wszystkie wypadki zostały zapisane w rejestrze wypadków uczniów. We wszystkich przypadkach przeprowadzono rozmowy z poszkodowanymi uczniami oraz uczestnikami zdarzeń. Wypadki uczniów zostały także omówione podczas posiedzenia Rady Pedagogicznej.

Na podstawie danych możemy stwierdzić, iż w szkole poziom wypadkowości wśród uczniów, mimo prowadzonej w tym zakresie profilaktyki, jest średni. Niepokój budzi fakt ciągłego powtarzania się wypadków podczas zajęć wychowania fizycznego. Dlatego też zaleca się podjęcie stosownych działań mających na celu ograniczenie tego zjawiska.

Warto podkreślić, iż na terenie placówki na przestrzeni kilku lat nie zdarzył się ani jeden wypadek, który miałby miejsce na korytarzu podczas przerwy międzylekcyjnej. Żaden też z wypadków nie był spowodowany brakiem lub też niedostatecznym nadzorem nad uczniem.

4.5. Środki ochrony indywidualnej oraz odzież i obuwie robocze

Szkoła posiada opracowaną instrukcję gospodarowania środkami ochrony indywidualnej oraz odzieżą i obuwiem roboczym, a także tabelę norm przydziału środków ochrony indywidualnej, odzieży i obuwia roboczego, w której określono rodzaje środków i odzieży, ich ilość oraz przewidywane okresy użytkowania. Wspomniane – instrukcja i tabela stanowią załącznik do „Regulaminu pracy” [9].

Pranie i naprawa odzieży dokonywana jest przez pracowników we własnym zakresie. Pracownicy otrzymują za te czynności ekwiwalent pieniężny wypłacany zawsze z końcem roku kalendarzowego.

Kontrola wyposażenia w środki ochrony indywidualnej oraz w odzież i obuwie robocze wykazała, iż zatrudnieni używają ich zgodnie z przeznaczeniem.

W środki ochrony indywidualnej między innymi takie jak rękawice, fartuchy itp. zaopatrywani są także wszyscy uczniowie oraz nauczyciele przeprowadzający doświadczenia chemiczne lub biorący udział w pracach na rzecz szkoły i środowiska, np. podczas corocznej akcji „Sprzątanie Świata”.

4.6. Posiłki profilaktyczne i napoje oraz środki higieny osobistej

Nauczyciele, pracownicy administracji i obsługi otrzymują nieodpłatnie herbatę w ilości 100 g miesięcznie.

Pracodawca zapewnia wszystkim swoim pracownikom środki do mycia w postaci mydła oraz ręcznika.

Zasady przydziału herbaty i środków higieny precyzuje zakładowa „Tabela przydziału herbaty i środków higieny osobistej dla pracowników” stanowiąca załącznik do „Regulaminu pracy” [9].

Mydło, ręczniki i herbatę pracodawca dostarcza pracownikom zawsze w I połowie października za wszystkie przepracowane w roku kalendarzowym miesiące.

Na terenie placówki nie funkcjonuje stołówka. Nie ma możliwości spożycia ciepłych posiłków. Działa natomiast sklepik szkolny, w którym uczniowie mogą kupić kanapki, słodycze, owoce. Ponadto na terenie szkoły znajdują się automaty z ciepłymi i zimnymi napojami.

4.7. Analiza stanu bezpieczeństwa pożarowego

Okresowe kontrole stanu sprzętu przeciwpożarowego w placówce dokonywane są każdego roku. Dokonuje ich konserwator sprzętu ppoż. Ostatnia taka kontrola miała miejsce we wrześniu 2010 r. Kontrole w zakresie przestrzegania przepisów przeciwpożarowych dokonywane są przez Powiatową Państwową Straż Pożarną. Ostatnia kontrola miała miejsce w październiku 2010 roku.

W placówce zapewniona jest odpowiednia ilość i rodzaj gaśnic. Ich umiejscowienie, dostęp do nich i oznakowanie są prawidłowe. Hydranty znajdujące się na terenie placówki są sprawne i właściwie oznakowane. Do budynków zapewniono odpowiednie dojazdy dla pojazdów jednostek ochrony przeciwpożarowej.

Plan ewakuacji placówki jest aktualny, wywieszony w ogólnodostępnym i widocznym miejscu. Drogi ewakuacyjne oznaczone są w sposób trwały, wyraźny i widoczny, a ilość znaków ewakuacyjnych jest odpowiednia i zapewnia właściwy przebieg ewakuacji.

Próby ewakuacji pracowników i uczniów z pomieszczeń pracy i nauki odbywają się zgodnie z przepisami. Ostatnia taka próba miała miejsce z początkiem listopada 2010 roku. Z jej przeprowadzenia sporządzony został stosowny protokół.

W październiku 2010 roku odbyło się szkolenie Rady Pedagogicznej w zakresie ochrony przeciwpożarowej.

5. Podsumowanie i wnioski

Teren szkoły jest odpowiednio ogrodzony. Nawierzchnie dróg, przejść i boisk są w większości równe. Stwierdzono niewielkie wyrwy w chodniku prowadzącym w kierunku boiska szkolnego. Kontrola infrastruktury placówki nie ujawniła poważniejszych nieprawidłowości w funkcjonowaniu obiektów budowlanych i pomieszczeń pracy. Zastrzeżenia budzi śliska nawierzchnia schodów prowadzących na wyższe kondygnacje w budynku szkoły. Z kolei kontrola pomieszczeń higieniczno-sanitarnych wykazała, iż część drzwi w kabinach toalet otwiera się do wewnątrz, nie wszystkie też drzwi wyposażone są w otwory wentylacyjne.

Pracownicy szkoły są zatrudnieni zgodnie z przepisami, a ich zadania i obowiązki są jasno sprecyzowane. Placówka przestrzega przepisów związanych z ochroną pracy kobiet i młodocianych.

Wszyscy pracownicy posiadają aktualne badania lekarskie. Wszyscy też odbyli wymagane szkolenia w zakresie BHP. Profilaktyczną opiekę zdrowotną nad uczniami sprawuje pielęgniarka szkolna.

Wypadkowość pracowników, jak i uczniów placówki utrzymuje się na średnim poziomie. Wszystkie wypadki uczniów miały miejsce w sali gimnastycznej i wynikały głównie z nieostrożności uczniów. Na uwagę zasługuje fakt, iż nie stwierdzono braku nadzoru ze strony nauczyciela. Wypadki pracowników, jak i uczniów są odpowiednio dokumentowane zgodnie z zobowiązującymi przepisami. Procedury powypadkowe przebiegają we właściwy sposób.

Nie stwierdzono przypadku podejrzenia i rozpoznania choroby zawodowej.

Analiza wykazała, iż w ciągu ostatnich pięciu lat na terenie szkoły nie dokonano badań i pomiarów czynników szkodliwych i uciążliwych na stanowiskach pracy, chodzi tu głównie o hałas.

Ocena ryzyka zawodowego oraz jej aktualizacje dokonywane są na bieżąco. Ocenę ryzyka zawodowego przedstawia się do wiadomości wszystkim pracownikom.

Szkoła zapewnia pracownikom, a w szczególnych przypadkach także uczniom, środki ochrony indywidualnej. Spełnione są także wymogi Kodeksu pracy w zakresie zapewnienia odzieży i obuwia roboczego. Kontrola wyposażenia w środki ochrony indywidualnej oraz w odzież i obuwie robocze wykazała, że zatrudnieni używają ich zgodnie z przeznaczeniem.

Zabezpieczenia przeciwpożarowe, sprzęt pożarniczy, środki gaśnicze, drogi ewakuacyjne, są sprawne, właściwie oznakowane i nadzorowane przez Państwową Straż Pożarną.

Warunki pracy w placówce oraz stan BHP są zadawalające. Fakt ten potwierdziły kontrole państwowych instytucji nadzorujących, między innymi Państwowej Inspekcji Sanitarnej czy też Państwowej Straży Pożarnej oraz kontrole organu prowadzącego, tj. Starostwa Powiatowego pełniącego nadzór administracyjny.

W szkole nie funkcjonuje Społeczny Inspektor Pracy, jednak nadzór wewnętrzny sprawują związki zawodowe oraz służba BHP.

Zapewnienie porządku, bezpieczeństwa i higieny pracy oraz nauki jest także celem licznych regulaminów wewnętrznych funkcjonujących w placówce, w tym „Regulaminu pracy” [9].

Zalecenia dotyczące poprawy warunków BHP w placówce:

- wymiana instalacji wodno-kanalizacyjnej,
- wymiana drzwi w części toalet,
- przyklejenie taśm antypoślizgowych na schodach prowadzących na wyższe kondygnacje budynku,
- niwelacja wyrw występujących w chodniku,
- dokonanie badań i pomiarów czynników szkodliwych,
- podjęcie działań zmierzających do obniżenia poziomu hałasu (głównie na przerwach międzylekcyjnych),
- wprowadzenie do Regulaminu pracy [9] zapisu dotyczącego sposobu informowania pracowników o ryzyku zawodowym,
- wprowadzenie do Regulaminu pracy [9] zapisu dotyczącego zwolnienia kobiet w ciąży z obowiązku pełnienia dyżurów nauczycielskich podczas przerw,
- podjęcie działań profilaktycznych zmierzających do ograniczenia liczby wypadków uczniów podczas zajęć wychowania fizycznego.

Zwiększeniu poziomu bezpieczeństwa i higieny pracy i nauki w placówce służyć mogą również programy profilaktyczne dotyczące BHP realizowane wspólnie z uczniami w ramach zajęć lekcyjnych bądź też pozalekcyjnych.

LITERATURA

- [1] BHP Partner - centrum szkoleń bhp, Analiza stanu bhp w firmie, <http://bhp-partner.net/instrukcje-bhp/77-analiza-stanu-bhp-w-firmie.html> [dostęp 03.03.2011].
- [2] Bieś B.: *Przeglądy i kontrole obiektów szkolnych*. Atest, nr 8, 2007.
- [3] Bieś B.: *Przeglądy szkolnych stanowisk pracy*. Atest, nr 4, 2008.
- [4] Bukala W.: *BHP w szkole. Praktyczny poradnik z dokumentacją*. ODDK, Gdańsk 2008.
- [5] Bulski I.: *Ocena i analiza stanu BHP*, <http://www.wseiz.pl/pliki/wyklady/wyklad14> [dostęp 03.03.2011].
- [6] Gałuszka M., Śmiłowski M., Werner K.: *Wymagania i ocena stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładzie*. Poradnik. Tarbonus, Kraków-Tarnobrzeg 2010.
- [7] Głab A.: *Analiza i ocena stanu bhp w publicznej szkole średniej. Praca końcowa na studiach podyplomowych*. WSZOP, Katowice 2011.
- [8] Grabowska-Wawrzyniecka K. (red.): *Bezpieczeństwo i higiena pracy*. Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010.
- [9] Regulamin pracy publicznej szkoły średniej.
- [10] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz.U.2003.6.69; z późn. zm.).
- [11] Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U.2002.75.690; z późn. zm.).
- [12] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz.U.1997.109.704; z późn. zm.).
- [13] Szafrąński Z.: *BHP w szkole i przedszkolu. Poradnik z wypełnioną dokumentacją*. Biuro Euro-BHP Szkolenia, Doradztwo i Wydawnictwo w Zakresie BHP, Żelów 2010.